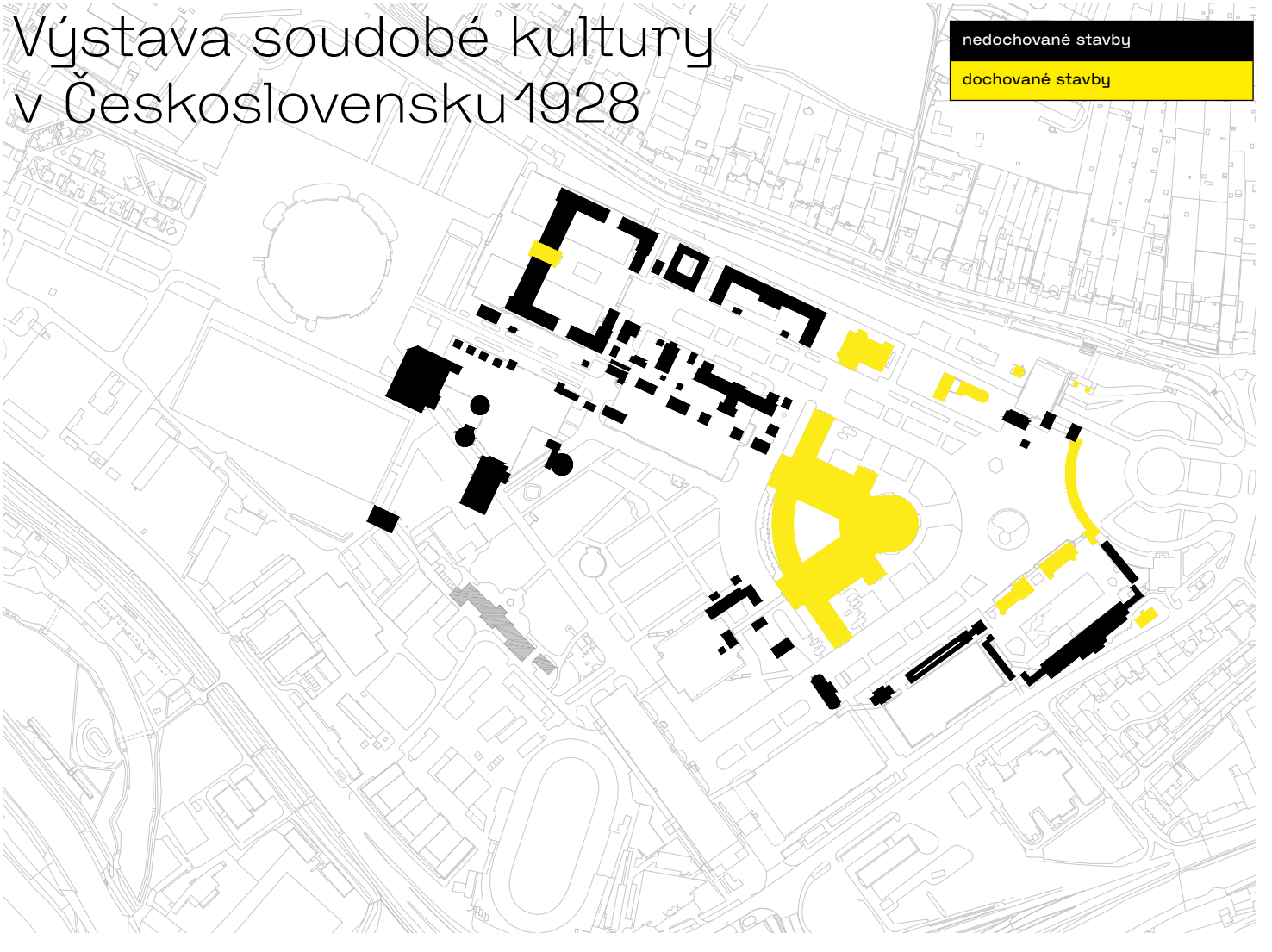
TIC BRNO ↓

ARCHITEKTURA:

Brněnské výstaviště

Výstava soudobé kultury v Československu 1928

Úvod

Brněnské výstaviště ve své dnešní podobě je výsledkem společného úsilí několika generací stavitelů, politiků, obchodníků, architektů i umělců. Bylo vybudováno ve 20. letech 20. století pro Výstavu soudobé kultury v Československu. Velkoryse dimenzovaný a v moderním funkcionalistickém duchu provedený výstavní areál byl jedním z největších úspěchů meziválečné brněnské reprezentace. Jeho význam pro Brno se naplno projevil o řadu let později, kdy se díky němu v polovině 50. let 20. století městu podařilo úspěšně etablovat na mezinárodní veletržní scéně. Pro potřeby strojírenských veletrhů bylo potřeba výstaviště rozšířit a v pisáreckém údolí tak přibyly další architektonické skvosty. Brněnský veletržní areál se stal národní výkladní skříní a veletrhy neodmyslitelnou součástí života ve městě. Po pádu železné opony následovala další etapa přestavby výstaviště, která určila jeho současnou podobu. Dnes se veletrhy a další akce odehrávají převážně v moderních halách, historické objekty spolu s přírodním rámcem však brněnskému výstavišti vtiskují jeho osobitý charakter, který ho odlišuje od ostatních evropských veletržních areálů.

Založení výstaviště

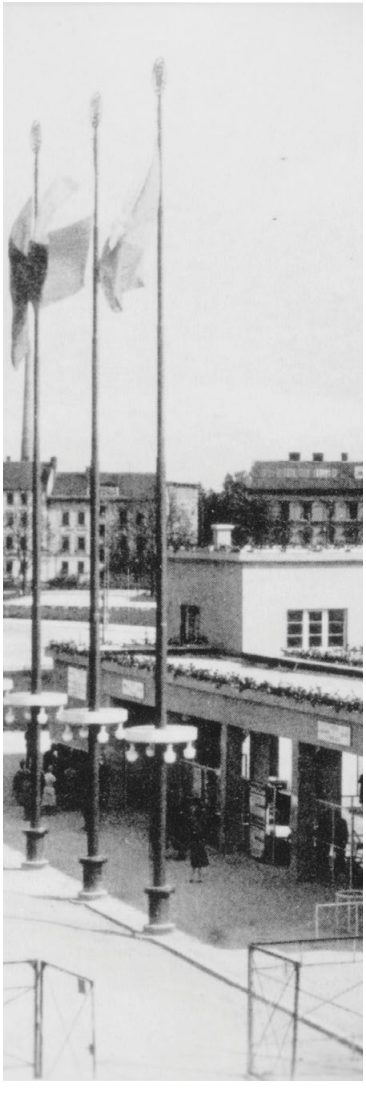
Na sklonku 19. století bylo město Brno jedním z průmyslových center habsburské monarchie a po vzniku Československé republiky v roce 1918 nabylo na významu také jako správní centrum nového státu. Představitelé zdejších průmyslových a obchodních kruhů dlouho usilovali o zřízení stálého výstaviště, a když v roce 1923 padlo rozhodnutí uspořádat v Brně výstavu k desátému výročí vzniku Československa, využili této příležitosti pro podporu svého záměru.

Vedení města vykoupilo od podnikatele Viktora Bauera pro stavbu výstaviště pozemky v Pisárkách a vypsalo architektonickou soutěž, ve které se svým návrhem zvítězil pražský architekt Josef Kalous. Navrhl velkorysý kruhový nástupní prostor, od něhož se podél ulic ohraničujících pozemky výstavního areálu rozbíhaly dvě široké promenády lemované jednotlivými pavilony. Součástí původní koncepce byly také dvě nejvýznamnější budovy: Obchodní a průmyslový palác (dnes pavilon A) s monumentální Rotundou, situovanou přímo proti vstupu do areálu, a Pavilon brněnských vzorkových trhů (dnes pavilon G) s vyhlídkovou věží, která ukončovala pohledovou osu komunikace podél ulice Hlinky.

Realizací celého areálu a koordinací prací byl následně pověřen architekt Emil Králík, jenž také projektoval obloukovou správní budovu a kinokavárnu, upravenou později na divadlo. Výstavba Obchodního a průmyslového paláce pavilonu probíhala pod vedením Jaroslava Valenty. Návrhu Pavilonu brněnských vzorkových trhů se ujal architekt Bohumil Čermák a opatřil vyhlídkovou věž unikátní zavěšenou prosklenou fasádou, jednou z prvních konstrukcí tohoto typu v Evropě. Bohuslav Fuchs navrhl Pavilon města Brna s charakteristickým režným obkladem a ikonickým točitým železobetonovým schodištěm. V jeho bezprostředním sousedství vyprojektoval Vlastislav Chroust ve stejném duchu pojednaný Pavilon země Moravy, jehož fasádám dominuje průhled rozměrnými kruhovými okny.

Naprostá většina ostatních pavilonů byla rovněž navržena ve funkcionalistickém stylu a s využitím moderních stavebních postupů. Výstavba díky tomu probíhala velmi rychle a celý areál se podařilo dokončit za pouhých 17 měsíců (práce byly zahájeny v prosinci 1926). Součástí příprav bylo i vybudování nových komunikací, výsadba čtyřřadých stromořadí v hlavních alejích a instalace slavnostního elektrického osvětlení.

Výstava soudobé kultury v Československu byla slavnostně zahájena 26. května 1928. Za dobu jejího trvání, do září téhož roku, ji navštívilo více než 2,6 milionu návštěvníků. Po celou dobu sklízel velký obdiv a uznání samotný veletržní areál, vyzdvihovaný v dobovém tisku jako skvělá ukázka moderní architektury a jednoty stylu.

Dochované pavilony z roku 1928

OBCHODNĚ-PRŮMYSLOVÝ PALÁC (DNES PAVILON A)
Josef Kalous, Jaroslav Valenta

rekonstrukce 1980
(Ivan Ruller, Zdeněk Můller, Petr Uhlíř, Viktor Rudiš)

Při rekonstrukci byla obě křídla pavilonu propojena přístavbou administrativní části a prostor vstupní Rotundy byl přebudován na kongresový sál s kruhovým auditoriem.

PAVILON BRNĚNSKÝCH VZORKOVÝCH TRHŮ (DNES PAVILON G)
Bohumil Čermák

rekonstrukce 1957—58
(Josef Luc, Vítězslav Unzeitig)
rekonstrukce 1996
(Viktor Rudiš, Martin Rudiš)

Při rekonstrukci byla zchátralá boční křídla nahrazena velkoprostorovými halami G1 a G2, původní věž s kavárnou v 1. patře zůstala zachována.

BUDOVA VELETRŽNÍ SPRÁVY
(dnes nazývaná Starý rohlík)
Emil Králík

Budova má nosnou konstrukci se sloupy a její volný parter původně umožňoval hromadné příchody návštěvníků na výstaviště. Prostory mezi sloupy byly postupně zastavovány a vstup se tak zúžil do dnešní podoby.

PAVILON AKADEMIE VÝTVARNÝCH UMĚNÍ
Josef Gočár

Původní sochařská výzdoba ve třech nikách na fasádě se nedochovala. Pavilon byl v roce 1958 napojen na sousední Pavilon Umělecko-průmyslové školy utilitární dostavbou vstupního spojovacího krčku.

PAVILON UMĚLECKO-PRŮMYSLOVÉ ŠKOLY
Pavel Janák

Fasádě původně dominovala kombinace výplňového režného zdiva a bíle omítaných nosných železobetonových sloupů. Pavilon byl v roce 1958 přístavbou necitlivě spojen se sousedním Pavilonem Akademie výtvarných umění a při této příležitosti došlo ke sjednocení fasád obou pavilonů omítkou, která režné zdivo zcela zakryla.

KINOKAVÁRNA
Emil Králík

Kinosál s kapacitou přes 800 osob byl dodatečně upraven také pro divadelní provoz, dnes je proto budova častěji označovaná jako divadlo. Otevřené terasy kavárny a venkovní spirálové schodiště byly při poválečné přestavbě uzavřeny a připojeny k vnitřním prostorám. Objekt je od konce 90. let nepřístupný a v současnosti se uvažuje o jeho rekonstrukci.

PAVILON MĚSTA BRNA
Bohuslav Fuchs
+
PAVILON ZEMĚ MORAVY
Vlastislav Chroust

Pavilony Brno a Morava měly oba původně volný parter, v roce 1958 došlo k dostavbě přízemních a suterénních prostor.

VZOROVÝ RODINNÝ DŮM
Oldřich Starý

Objekt byl vybudován jako ukázka moderního úsporného stavění, konstrukci tvoří železobetonový skelet kombinovaný s výplňovým zdivem.

OBYTNÝ DŮM SVAZU ČESKOSLOVENSKÉHO DÍLA
Josef Havlíček

Vzorový nájemní dům byl na výstavě prezentován s kompletně vybavenými interiéry. V 70. letech pak byl objekt rekonstruován a upraven pro administrativní účely.

STANICE ELEKTRICKÉ DRÁHY
Bohuslav Fuchs

Původní bravurně zvládnuté řešení hromadných příjezdů a odjezdů návštěvníků z výstaviště ztratilo svou logiku, když v roce 1939 začaly tramvaje z nařízení německé okupační správy jezdit vpravo místo vlevo.

ZÁMEČEK
neznámý autor, 1. tř. 19. století

Nejstarší stavba na výstavišti, původně sídlo rodiny Viktora von Bauera. Na přestavbě a zařizování interiérů se v roce 1925 podílel Adolf Loos. Dochovala se část zařízení salonu a ložnice v 1. patře.

Pavilon A

Stavba, nesoucí původně hrdý název Palác průmyslu a obchodu, byla postavena podle návrhu architekta Josefa Kalouse, dopracovaného docentem brněnské techniky Jaroslavem Valentou, který pozměnil tvar původně navržených půlkruhových železobetonových nosných konstrukcí na parabolické oblouky, čímž stavbě vtiskl její dodnes obdivovanou lehkost a eleganci.

Výstavba pavilonu vzbuzujícího obdiv a respekt návštěvníků i odborníků trvala na dnešní poměry neuvěřitelně krátkou dobu – na staveništi se podle dobových pramenů pracovalo celkem 230 dní. Štěrk do železobetonových konstrukcí se těžil přímo v areálu budoucího výstaviště, což stavbu výrazně urychlilo a zlevnilo. Dodnes viditelným pozůstatkem této těžby je jezírko s parkovou úpravou za pavilony Brno a Morava.

V souladu s dobovými požadavky na výstavní prostory byl pavilon dokonale prosvětlený denním světlem velkoryse dimenzovanými prosklenými plochami. Podle záznamů Jaroslava Valenty bylo celkem použito 9000 m² skla. Způsob zasklení střešních světlíků překrývajícími se skleněnými tabulemi umožňoval odvod horkého vzduchu v letních dnech.

O půl století později – na přelomu 70. a 80. let 20. století – byl pavilon upraven pro celoroční provoz. Budova byla napojena na nově budovanou síť podzemních kolektorů a opatřena rozvody v šachtách pro výstavářské účely. Kvůli instalaci teplovzdušného vytápění bylo původní zasklení střešních světlíků nahrazeno polykarbonátem. Při rekonstrukci byl do Rotundy vestavěn konferenční sál s kapacitou 450 osob a celková plocha výstavních hal se zvětšila o galerie v patře na dnešních 11450 m². Na západní straně byla obě křídla budovy propojená kancelářským pětipodlažním obloukovým traktem.

Koncem 90. let byl dokončen systém nadzemních krytých chodeb, který spojil pavilony A, B, C, D a E do jednoho komplexu. Pavilon A je napojen v úrovni galerie v jedné z hal na 1. patro pavilonu C.

Všechny dochované stavby z roku 1928 spolu s několika nejvýznamnějšími objekty z mladší doby jsou dnes předmětem památkové ochrany. Kromě jednotlivých budov je chráněna i urbanistická kompozice areálu a zeleň, jmenovitě stromořadí v hlavních alejích. V areálu výstaviště najdeme také několik sochařských děl. Nejznámější je bezesporu alegorické sousoší Nový věk, umístěné na vysokém piedestalu v nástupním prostoru. Toto dílo Vincence Makovského bylo do Brna přeneseno ze světové výstavy Expo 1958 v belgickém Bruselu, kde získalo Velkou cenu.

V Rotundě byla během Výstavy soudobé kultury v Československu v roce 1928 instalována socha prezidenta Masaryka od Otakara Španiela. Zachovala se pouze na dobových fotografiích, její další osud není známý.

Vliv výstav na město ve 20. letech

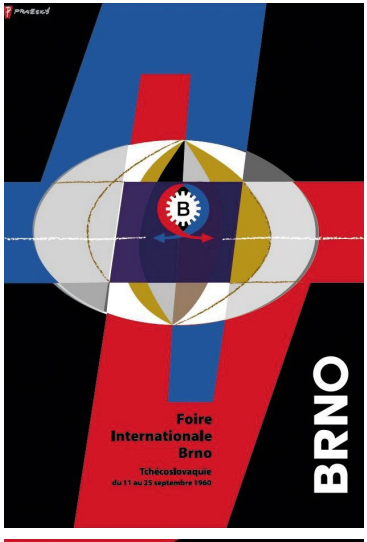
Součástí Výstavy soudobé kultury v roce 1928 byla také kolonie vzorových rodinných domů Nový dům, inspirovaná výstavou Die Wöhnung ve Stuttgartu. V městské části Žabovřesky pod Wilsonovým lesem bylo vystavěno celkem 16 domů navržených renomovanými i tehdy začínajícími architekty (Bohuslav Fuchs, Arnošt Wiesner, Jiří Kroha a další). Celý projekt byl iniciativou osvícené stavební firmy Uherka-Ruller, jež výstavbu financovala a domy následně nabídla k prodeji veřejnosti.

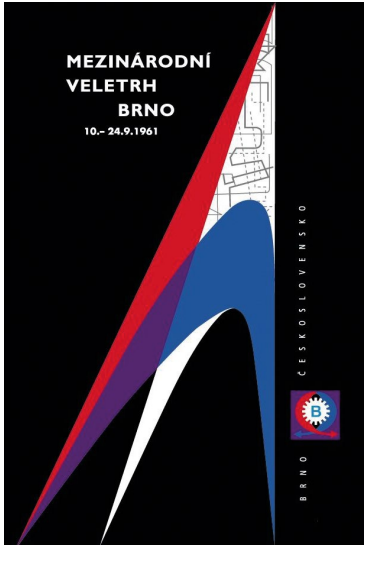
Pro návštěvníky výstavy, kteří se do Brna sjížděli ze všech koutů republiky, byla v ulici Bašty u hlavního vlakového nádraží vybudována Městská ubytovací kancelář podle návrhu Oskara Pořísky. Oblé průčelí stavby, v níž dlouhá léta sídlí cestovní kancelář Čedok, je pro Brňany neodmyslitelnou součástí přednádražního prostoru.

František Süsser – plakát pro výstavu soudobé kultury

Výstaviště po 2. světové válce

Na konci války bylo výstaviště značně poškozeno nálety a osvobozovacími boji. Po jeho obnově a prvních poválečných výstavách přišla změna režimu a areál výstaviště byl určen k přebudování na park kultury a oddechu pro pracující. Zanedlouho však začalo být zřejmé, že i v plánované ekonomice má předvádění průmyslové produkce svůj nezastupitelný význam, a už v roce 1955 byla na brněnském výstavišti uspořádána velká Výstava československého strojírenství. Mimořádný úspěch této výstavy byl impulzem k zahájení nové fáze budování a rozšiřování výstaviště. Jako podklad pro stavební činnost byl v brněnském Stavoprojektu vypracován nový generel rozvoje areálu (Zdeněk Denk, Zdeněk Pospíšil, Zdeněk Alexa, Milan Steinhauser a kolektiv), podle kterého byly nejprve vybudovány pavilony F a H (Evžen Štefl íček, 1956—57). Od roku 1958 se začal v Brně pořádat každoročně Mezinárodní strojírenský veletrh a v rozšiřování výstavních kapacit bylo nutné pokračovat. Pro veletrh v roce 1958 byl dokončen pavilon B (Zdeněk Alexa, Antonín Nutz) určený pro nejtěžší exponáty. Ty byly na výstaviště dopravovány po železniční vlečce vedoucí přímo do pavilonu a následně rozmísťovány po výstavní ploše portálovým jeřábem. V letech 1959—60 přibyly pavilony C, Z a u hlavního vstupu na výstaviště vyrostla výšková administrativní budova, elegantně napojená obloukovou podnoží na stávající vstupní budovu. Hlavním kompozičním principem, který v této fázi obohatil urbanismus výstaviště, byla tzv. třetí osa, vedoucí od 4. brány k nové dominantě v západní části – pavilonu Z.

V dalších letech byla na výstavišti postupně vybudována řada dalších pavilonů, z nichž některé se dochovaly dodnes, zatímco jiné později ustoupily dalším přestavbám. Za zmínku stojí pavilon D (Zdeněk Denk, 1967—75) s progresivní stropní příhradovou konstrukcí, jejímž autorem byl Radúz Russ. V letech 2012—14 pavilon prošel kompletní rekonstrukcí podle projektu ateliéru K4 (Jan Lacina, Zdena Němcová, Vladimír Pacek) a nyní je sídlem zábavního vědeckého parku VIDA! science centrum.

Kromě velkých hal byla součástí výstaviště také řada menších pavilonů. Často si je nechávaly stavět firmy, které se veletrhů účastnily každoročně. Dochovanou ukázkou této specifické architektonické formy je dnešní pavilon M (1978) v centrální části výstaviště. Tento drobný dvoupodlažní pavilon s výraznou přiznanou nosnou ocelovou konstrukcí sloužil původně německé firmě Võest-Alpine. Nedaleko pavilonu M je k vidění jiný zajímavý menší objekt – kruhový pavilon Y (1957) s kupolovitým zastřešením a jednoduchou prosklenou fasádou. Jedná se o zmenšený model pavilonu Z, který před výstavbou pavilonů C a Z sloužil jako testovací prototyp unikátní ocelové střešní konstrukce.

Během 70. a 80. let 20. století se postupně měnil charakter výstavnictví. Výstavní haly začaly být využívány intenzivněji a různé oborové veletrhy se pořádaly během celého kalendářního roku. Místo plošného stavebního rozvoje proto v tomto období veletržní správa usilovala o zkvalitnění výstavních kapacit a starší haly byly postupně upravovány pro celoroční provoz. Na výstavišti vznikaly stavby doplňující veletržní infrastrukturu – jako tiskové středisko, veletržní středisko nebo Dům techniky s kongresovými sály.

Vliv výstav na město v 60. letech

Mezinárodní strojírenský veletrh v době svých začátků trval několik týdnů a přítomnosti tisíců veletržních hostů bylo nutné přizpůsobit i městskou infrastrukturu. V 60. letech 20. století byl nově upraven celý předprostor výstaviště směrem k Mendlovu náměstí, ulice Veletržní přebudována na široký bulvár lemovaný výškovými domy a tramvajová trať přeložená na samostatné drážní těleso, jehož součástí se stal i unikátní zakřivený most s nosnou konstrukcí z předpjatého železobetonu nazývaného Karakas (Juránek, Zvěřina, 1965). Pro náročnou zahraniční klientelu byly vybudovány hotely International (Arnošt Krejza, Miloš Kramoliš 1957—62) a Continental (Zdeněk Řihák, Vladimír Kovařík, Alois Semela, 1961—64) – oba vynikaly progresivním architektonickým řešením a vysokou výtvarnou kvalitou interiérů.

Administrativní budova

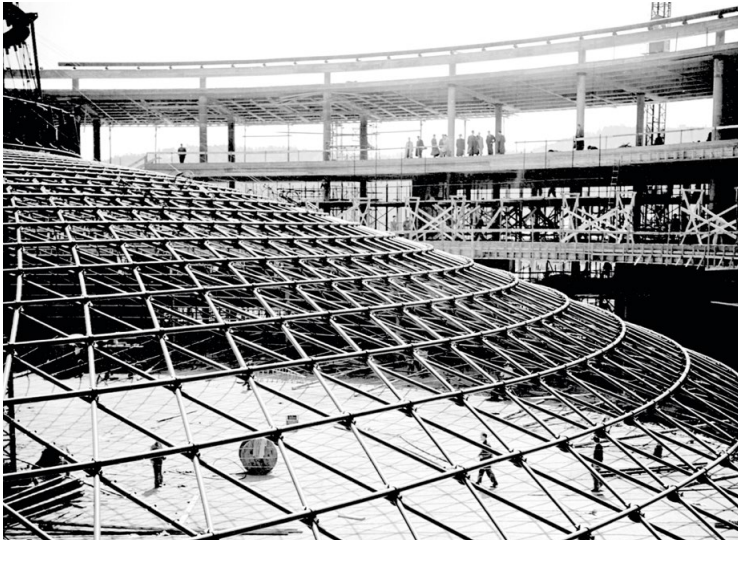
Dvanáctipodlažní administrativní budova se vypíná z obloukové podnože, která plynule navazuje na historickou vstupní budovu od Emila Králíka. Byla postavena v letech 1958—60 podle návrhu Miroslava Spurného a Antonína Ševčíka a po dokončení sloužila jako sídlo vedení podniku BVV. V přízemí a prvním patře byly umístěny prostory určené návštěvníkům a vystavovatelům, mimo jiné konferenční sál a kinosál. V nejvyšším patře se nachází vyhlídková terasa. Rekonstrukce budovy proběhla v polovině 90. let 20. století. Během ní byla vyměněna fasáda a přistavěno únikové schodiště.

Původní zařízení interiérů podle návrhů Antonína Ševčíka bylo převážně vyrobeno přímo v dílnách na výstavišti. V budově jsou dosud k vidění některé prvky originálního vnitřního vybavení a výzdoby, například svítidla a točité schodiště ve vstupní hale nebo mozaiková stěna Oldřicha Vašicy v předsálí kinosálu.

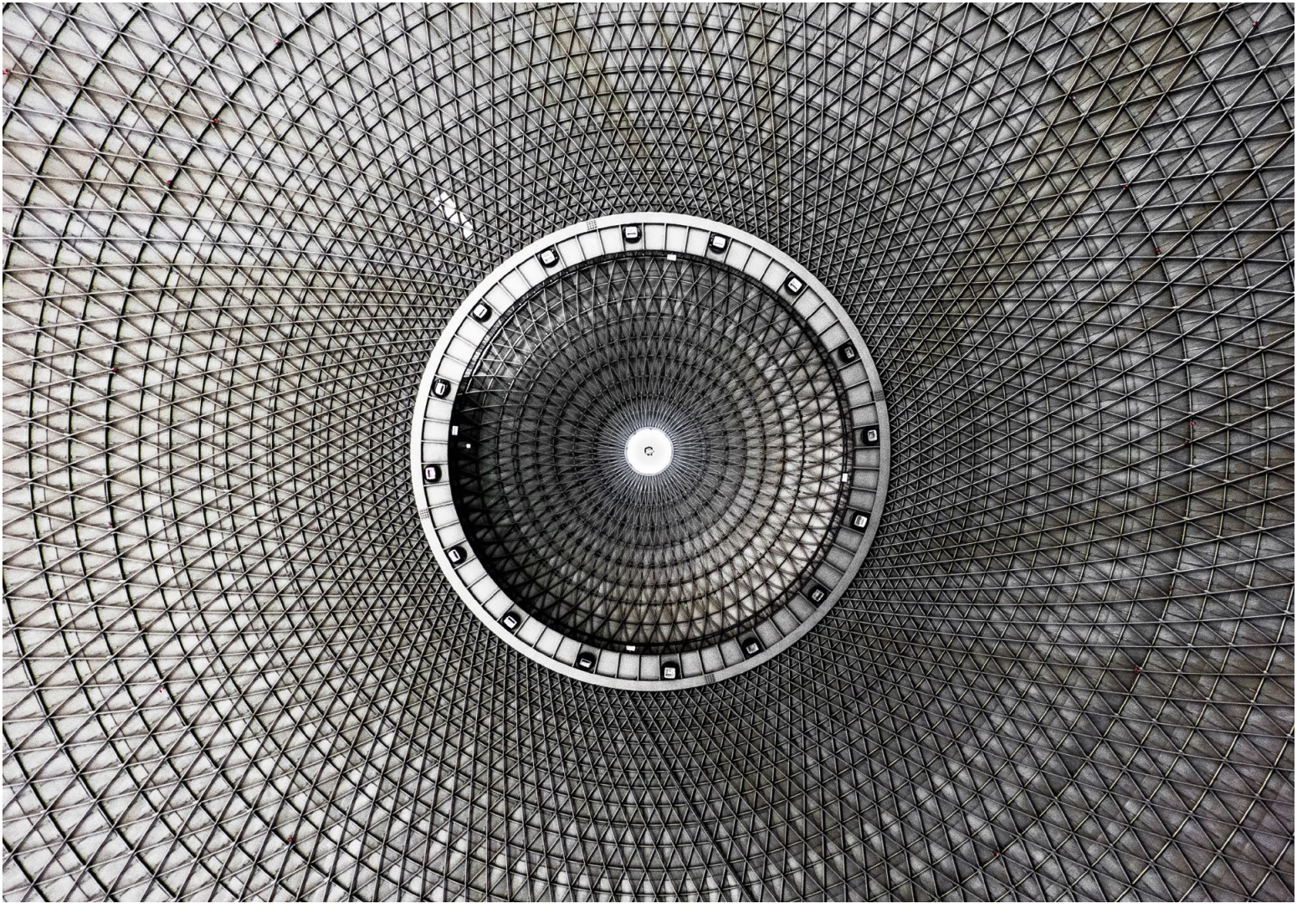
Pavilon C

Třípodlažní pavilon byl vybudován v letech 1958—59 podle návrhu Miloše Matiovského a Zdeňka Valenty. Byl určen především pro předvádění spotřebního zboží, čemuž odpovídala i volba konstrukčního systému. Tvoří jej železobetonový skelet zlínského typu, který se v interiéru pavilonu projevuje charakteristickým kazetovým stropem a hustou sítí kruhových sloupů. Centrální vnitřní atrium je zastřešeno elegantní kupolí, jejímž autorem byl – stejně jako u známějšího pavilonu Z – Ferdinand Lederer.

Pavilon Z

Spolu s pavilonem A a věží pavilonu G představuje pavilon Z jednu z ikon brněnského výstaviště. Byl postaven v letech 1958—59 a po dokončení opanoval svou velkolepou kupolí panorama západní části areálu. Střešní konstrukce ze spirálově tvarovaných trubek byla provedena podle návrhu Ferdinanda Lederera. Na železobetonový obvodový prstenec byla kompletně smontovaná ocelová konstrukce o rozpětí přes 90 m vyzdvižena a osazena pomocí čtyř jeřábů. Pavilon má celkový průměr 120 metrů a světlá výška pod středem kupole dosahuje 42 metrů. Architektonické řešení je dílem autorského kolektivu Zdeněk Denk, Zdeněk Pospíšil, Milan Steinhauser a Zdeněk Alexa.

Od roku 1989 do současnosti

Pád železné opony a transformace ekonomiky znamenaly začátek nové etapy v historii výstaviště. V roce 1991 byl dokončen pavilon E (Luděk Štefek, Ivan Ruller, Zdeněk Můller, Tomáš Valent, Luděk Bělohlávek), jehož zrcadlová fasáda nenásilně ukončila kratší z obou historických výstavních promenád. Poté začaly být pavilony postupně napojovány na systém krytých nadzemních chodeb. Výraznou podobu se spirálovitě vinutým členěním pláště vtiskli těmto pasarelům jejich autoři, manželé Miroslav a Dagmar Velehradští. V letech 1994—2000 se podařilo spojit do jednoho komplexu všechny starší pavilony ve východní části výstaviště.

Přeměnu západní části výstaviště v moderní veletržní areál odstartovala přestavba pavilonu G v roce 1996. Dvě původní menší boční křídla pavilonu musela být z důvodu havarijního stavu stržena a na jejich místě byly vybudovány velkoprostorové haly. Tento koncept architektů Zdeňka Müllera a Jaromíra Stříbrného dokázal jedinečným způsobem propojit historickou urbanistickou koncepci se záměrem budovat nové výstavní pavilony v ortogonálním rastru, s důrazem na efektivitu. Rekonstrukce pavilonu se následně vynikajícím způsobem zhostili architekti Viktor Rudiš, Martin Rudiš a Zdeňka Vydrová.

Poté, co se akciová společnost Veletrhy Brno v roce 1998 stala součástí globálního veletržního koncernu Messe Düsseldorf, byly během necelé dekády vybudovány pavilony V (Jaroslav Dokoupil, 2000), F (Martin Rudiš, Viktor Rudiš, 2003) a P (Jaroslav Dokoupil, 2009). Celková výstavní plocha se oproti konci 80. let 20. století téměř zdvojnásobila. Po dokončení pavilonu P disponovalo výstaviště celkem více než 110 900 m^2 kryté výstavní plochy a 81 000 m^2 plochy určené pro venkovní expozice.

V roce 2016 přešlo výstaviště plně do vlastnictví města Brna, které deklarovalo zájem výstavnictví ve městě dále rozvíjet. Na brněnském výstavišti se každoročně konají mezinárodní veletrhy, národní výstavy a řada dalších akcí a festivalů.

TIC BRNO ←

GO TO BRNO.cz

B | R | N | O

Central European Exhibition Centre

BVV Veletrhy Brno

Areál BVV si můžete projit se zasvěceným průvodcem. Součástí prohlídky je i nahlédnutí do interiérů některých pavilonů. Více informací a termíny exkurzí najdete na webech www.bvv.cz/exkurze nebo www.autenticke-prohlidky-brno.cz.

Text: Ing. Lenka Štěpánková

Foto: BVV, Michal Jenčo, Studio Flusser, Skypix

TIC BRNO, p.o., finančně podporuje statutární město Brno.

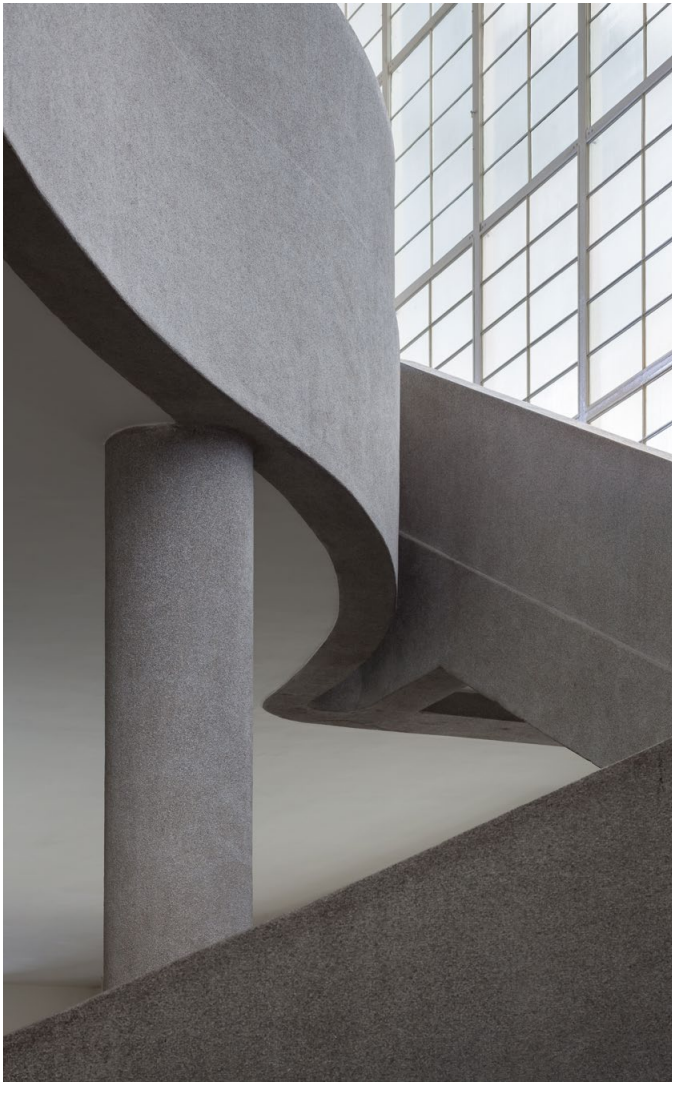
2019, dotisk 2024

www.ticbrno.cz

www.gotobrno.cz

TIC BRNO nabízí jedinečné suvenýry s tematikou brněnské architektury. Nakoupíte je v informačních centrech nebo v e-shopu www.darkyzbrna.cz.

Výstaviště dnes

